

Turgut Özakman Yaşanı ve Yapıtlarında Toplumsal Sorunlar

Zeynep Sibel SİPAHİOĞLU

Dr. Zeynep Sibel SİPAHİOĞLU

TURGUT ÖZAKMAN YAŞAMI VE YAPITLARINDA TOPLUMSAL SORUNLAR

ISBN 978-605-241-725-6

DOI 10.14527/9786052417256

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindex.net** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ağustos 2019, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi
Çetinemeç Bulvarı 1314.Cadde No:37A-B
0312 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 33365

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Öğrencisi olmaktan onur duyduğum değerli hocam
Prof. Dr. Cahit Kavcar'a saygılarımla.*

Dr. Zeynep Sibel SİPAHİOĞLU

Dr. Zeynep Sibel SİPAHİOĞLU 28 Mart 1965 tarihinde Ankara'da doğdu. TED Ankara Koleji ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi İstatistik Bölümü'nden mezun oldu. Bir süre bankacılık sektöründe çalıştıktan sonra, TED Ankara Koleji'nde İngilizce öğretmeni ve Çankaya Üniversitesi'nde İngilizce okutmanı olarak görev yaptı. Dr. Sipahioğlu, 2007 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri A.B.D.'de "*Bir Eğitim ve Yabancılaşma Metaforu Olarak Altkültürler: Amish Altkültürü*" başlıklı teziyle yüksek lisans eğitimini tamamladı. 2015 yılında da Eğitimin Kültürel Temelleri A.B.D.'de, Prof. Dr. Cahit Kavcar'ın danışmanlığında "*Turgut Özakman'ın Yapıtlarında Toplumsal Sorunlar*" başlıklı doktora tezini tamamladı.

Doktora eğitiminin ardından TED Üniversitesi Temel Bilimler Bölümü'nde ve aynı üniversitenin Dünya Vatandaşlığı Programı kapsamında yarı zamanlı öğretim görevlisi olarak dersler verdi. Eğitim ve kültür alanlarında bildiri ve konferans sunumları gerçekleştirdi, TRT'de radyo söyleşilerine katıldı. Patika, Kıyı, Türk Dili gibi dergilerde yazıları yer aldı.

Evli ve bir çocuk annesi olan Dr. Sipahioğlu, İngilizce ve Fransızca bilmektedir.

e-posta: zsibel.sipahioğlu@gmail.com

SUNUŞ

Turgut Özakman yaşamını çok yönlü olarak önemli ülke hizmetlerine adanmış olan bir edebiyat ve kültür insanı, gerçek bir Cumhuriyet aydınıdır. Önemli bir özelliği, araştırmacı yazar oluğu ve çok yönlü türlerde eser yazmasıdır. Örneğin onun öykü, roman, tiyatro eseri, araştırma, senaryo, kendi deyiğuyle belgesel roman gibi başlıca türlerde baskı ve satış rekorları kıran etkili yapıtları vardır.

İşte bu araştırmada, yazarımız Özakman'ın yapıtlarında yer alan toplumsal sorunları incelemiőtir. Bu kitabın temeli, Ankara Üniversitesi'nde doktora öğrencim olan Zeynep Sibel Sipahioğlu'nun uzun emekler sonucu yaptığı doktora tezidir (2015 yılında tamamlandı ve tezin danıőmanı bendim). Daha sonra tez formatından çıkarılarak kitaba dönüőtürüldü.

Bu kitabın baş kısmındaki çok titiz hazırlanan Turgut Özakman'ın yaşamöyküsü, sağlığında yazarımız tarafından okunup incelenmiş, onun birtakım katkılarıyla son Őeklini almıőtir. Yazarla ilgili en sağlam yaşamöyküsü budur diyebiliriz ve bu yönüyle kitap ayrı bir önem ve değer taşımaktadır.

Tam bir Atatürk hayranı olan araştırmacı yazarımız, binlerce kaynağı ve eseri yıllarca tarayıp incelemiőt, kitaplarını belgesel, somut ve canlı örneklerle zenginleőtirmiőtir. Çalışkan ve üretken bir araştırmacı olan Zeynep Sibel Sipahioğlu da bu yapıtları toplumsal sorunlar yönünden inceleyip deđerlendirmiőtir. Özakman'ın yapıtları böylesine çok yönlü bir inceleme ile bütüncül olarak ele alınmadığı için, bu kitap ayrı bir değer ve alana önemli bir katkı niteliği taşımaktadır.

Yazar Özakman'a göre "Çanakkale Savaőları Kurtuluő Savaőı'nın önsözüdür" ve bunu birçok yerde söyler.

"Cumhuriyet" adlı önemli kitapları gerçekçi, çok çarpıcı, belgesel yapıtlardır ve Türkiye Cumhuriyeti için haklı olarak "Türk Mucizesi" ifadesini kullanır.

“Şu Çılgın Türkler” yapıtı, ülkemizde inanılması ve ulaşılması çok güç baskı rekorları kırmıştır. 2019 yılının Haziran ayında yapılan son baskısının sayısı 444’dir.

Çalışkan ve duyarlı bir öğrencim olan Zeynep Sibel Sipahioğlu büyük emekler verdi ve yazarımızın adına, ününe yakışan nitelikte değerli ve zevkle okunacak bir kitap oluşturdu. Bu nedenle kendisini içtenlikle kutluyor, başarılarının devamını diliyorum.

Prof. Dr. Cahit Kavcar

Ankara, Ağustos 2019

ÖN SÖZ

2013 yılında kaybettiğimiz, Türk edebiyatının en verimli yazar ve araştırmacılarından biri olan Turgut Özakman, on altı yaşında başladığı yazma eylemini ölene kadar sürdürerek topluma hizmet anlayışının en güçlü örneklerinden birini ortaya koymuştur. Türkiye'nin çeşitli dönemlerine tanıklık eden Özakman, vatan sevgisi, devletine duyduğu minnet ve vatana hizmet anlayışı ile ömrünü toplumu aydınlatmaya, gerçekleri anlatmaya adanmıştır.

Turgut Özakman'ı diğer yazarlarımızdan ayıran temel özellik, onun çok farklı türde ve sayıda yapıta imza atmış olmasıdır. Kimliğinde barındırdığı çok yönlülük, onu çağdaş değerleri başarıyla aktaran etkin bir kültür insanı konumuna getirmiş, tiyatro öğrencileriyle başladığı eğitimciliği, kitapları yoluyla toplumun tümü yararına olmak üzere yaygınlaştırmıştır. Yurtseverlik, çalışkanlık, dürüstlük, toplumsal sorumluluk, insan sevgisi, özgürlük, hoşgörü ve alçakgönüllülük gibi değerler Özakman'ın hem kendi kimliğinde, hem de insani değer ölçütleri arasında öne çıkar. Topluma ve toplumsal sorunlara karşı duyarlı bir kalem olan Özakman'ın en eğlenceli oyunu dahi toplumsal sorunları konu almaktadır. Ülke sorunlarının tamamına yakınına yapıtlarında yer veren yazarın, herkese, her kesime söyleyecek bir sözü vardır. Turgut Özakman'a göre bu sorunlar, ancak eğitimin yarattığı aydınlanmanın sağlanması ve yaygınlaşması yoluyla çözüme kavuşturulabilir.

Elinizdeki bu kitap, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde, değerli hocam Prof. Dr. Cahit KAVCAR danışmanlığında hazırladığım *Turgut Özakman'ın Yapıtlarında Toplumsal Sorunlar* başlıklı doktora tezine dayanıyor. Bu araştırma ile, yazara ilişkin daha önce yapılmamış geniş kapsamlı bir çalışma yürüterek onun yaygın bilinen yönlerinin dışında, sanat ve kültürle örülü çok yönlü kimliğini ortaya koymayı, başta çok değer verdiği gençler olmak üzere toplumu aydınlatma çabalarını aktarmayı, toplum ve toplumsal sorunlar bağlamında yapıtlarına yansıyan görüş ve yaklaşımını saptamayı amaçladım.

Bu amaçla, Turgut Özakman ile sağlığında Ankara Oran'da bulunan kitaplarla dolu evinde iki uzun görüşme yapabilmeyi -bunların metinlerini kitabın *Ekler* bölümünde bulabilirsiniz- kendi adıma büyük şans ve kazanç sayıyorum. Özellikle vurgulamak isterim ki, yaptığımız içtenlikli ve ufuk açıcı görüşmeler yalnızca akademik çalışmam açısından değil, benliğim, dünya görüşüm ve yaşam felsefem açısından da bana unutulmaz katkılar sağlamış oldu. Bu açıdan, Turgut Hoca'yı çevresine ışık saçan, değerlerle donanmış bir yaşam bilgisi olarak gördüğümü de eklemeliyim.

Vurgulamak istediğim bir nokta da, bu çalışma kapsamında oluşturduğum yazarın yaşam öyküsünün ve yapıtlarının kronolojik listesinin kendisi tarafından incelenerek, onaylanmış olmasıdır. Yazara ait yayımlanmış tüm yapıtlar inceleme kapsamına alınmıştır. Metinlerin elde bulunmaması ve yayımlanmamış olmaları nedeniyle film senaryoları bu kapsam dışında tutulmuştur. Yapıtlar üzerinde, dil ve üslup gibi edebi incelemeler yapılmadığını, incelememin tiyatronun edebiyatıyla sınırlı olup, tiyatro sanatını kapsamadığını da belirtmek isterim.

Turgut Özakman, 2009 yılında kendisiyle tanıştığım da yetmiş dokuz yaşındaydı. Elverişsiz sağlık durumu nedeniyle ilk görüşmemizde ağız maskeleri takarak konuşmak durumunda kaldık. Benzer durumdaki birçok kişinin yaşamdan elini eteğini çekip, zamanın geçişini, ömrünün tükenişini öylece izlediği bir yaşta, gençlere parmak ısırtacak bir tempoyla, hiç durmadan çalışıyordu.

Onun kitapları üzerinde çalışmak tıpkı denize düşüp, damlaları saymak gibiydi. Çılgın bir hızla çalışıyor, ben henüz bir yapıtı üzerinde çalışırken, bir yenisini yayımlıyordu. Bu nedenle sürekli olarak, incelenen kitaplar listesini güncellemek durumunda kalıyorduk. Kendi deyimiyle “kütük gibi” kitapları çoğu ve o, zamanla giriştiği bu yarıştan zaferle çıktı ve ünlü Türkiye Üçlemesi'nin son kitaplarını tamamlamayı başardı.

Turgut Özakman'ın bu araştırmanın tamamlandığını ve bir kataba dönüştüğünü görmesini dilerdim. Ne yazık ki, bu dileğim gerçekleşmedi. Yine de ona yakışacağını umduğum, kalıcı ve kapsayıcı bir kitabı tamamlamış olmakla avunuyorum. Ayrıntıları gözden çıkarmamak konusunda titiz ve özenli davranmaya çalışarak, yıllarca verdiğim emeğin bu kitapla karşılık bulmasından dolayı büyük mutluluk duyuyor, Turgut Özakman'ın anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

Bu araştırma boyunca, engin bilgi ve deneyimini benimle paylaşan, bu kitabın oluşma sürecinde hiçbir yardımı esirgemeyerek bana yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Cahit Kavcar'a ne kadar teşekkür etsem az. Ayrıca, Turgut Özakman'ın vefatından sonra, zaman ayırarak görüşme isteğimi kabul eden, onunla ilgili anı, belge ve fotoğraf arşivini benimle paylaşan yazarın eşi Ayla Özakman, kızı Elif Özakman, yakın dostları Nuyan-Atilla Sav ve Sıtkı Tekmen'in katkılarını da unutamam. Çalışmalarım süresince daima desteklerini gördüğüm sevgili annem ve babam Demet-Yüksel Baloşa, özverili ve sabırlı tutumları ile bana daima güç veren değerli eşim Hüseyin ve biricik kızım Deniz'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Kitabımın basım aşamasında yoğun emek harcayan PEGEM Akademi'nin değerli çalışanlarına en içten duygularıyla teşekkür ediyorum.

Dr. Zeynep Sibel SİPAHİOĞLU

Ankara, Temmuz 2019

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.B.D.	: Anabilim Dalı
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	: Çeviren
DP	: Demokrat Parti
DT	: Devlet Tiyatroları
DTCF	: Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Ed.	: Editör
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TMT	: Türk Mukavemet Teşkilatı
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÖ	: Turgut Özakman
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜTAV	: Türk Sanayici ve İşadamları Vakfı
Yay.	: Yayınları
ZSS	: Zeynep Sibel Sipahioğlu

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	vii
ÖN SÖZ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

TURGUT ÖZAKMAN'IN YAŞAMI VE YAPITLARI

Yaşam Evreleri.....	5
Çocukluk ve İlk Gençlik Yılları	5
Gençlik Yılları	13
Olgunluk Yılları ve Ölümü	21
Sanatçı Yönü.....	46
Oyun Yazarlığı	48
Romancılığı	51
Öykücülüğü.....	53
Senaryo Yazarlığı	53
Araştırmacılığı	54
Eğitimci Yönü.....	55
Eğitim Anlayışı	57
Dil Üzerine Görüşleri	59
Değerler Dünyası.....	61
Yapıtları.....	63
Yapıtların Özetleri	66
Roman Özetleri.....	66
Tiyatro Oyunlarının Özetleri	83

2. BÖLÜM

YAPITLARDA İŞLENEN TOPLUMSAL SORUNLAR

Ekonomik Sorunlar.....	99
Tüketim Alışkanlığı ile İlgili Sorunlar	100
Yoksulluk Sorunu	108
Para ve Toplumsal Değerlerin Çatışması.....	113
İşsizlik Sorunu.....	119
Rüşvet ve Yolsuzluk	121
Sağlık Sistemine ilişkin Sorunlar	125
Sınıf Çatışması	126
Siyasi Sorunlar	132
Yönetimler ve Yöneticiler ile İlgili Sorunlar.....	132
Devlet Yapısı ve Bürokrasi Sorunları	140
Dış Politika İle İlgili Sorunlar	144
Bağımsızlık Yoksunluğu	145
Vatan Sevgisi Yoksunluğu.....	147
Savaş	150
Şehitlik ve Şehitlerle İlgili Sorunlar.....	151
Şiddet, Terör ve İdeolojik Çatışmalar.....	152
Adalet Sistemine İlişkin Sorunlar.....	155
Azınlıklarla İlgili Sorunlar	158
Aile Sorunları.....	162
Aşk ve Sevgi Konusundaki Sorunlar.....	165
Yasak Aşk.....	169
Kız Kaçırma.....	172
Cinsellikle İlgili Sorunlar.....	172

Namus Sorunları.....	177
Evlilik Sorunları.....	178
Başlık Parası.....	180
Görücü Usulü Evlilik.....	181
Gelin-Kaynana Çatışması.....	183
Karı-Koca Anlaşmazlıkları.....	184
Aldatma.....	190
Boşanma	191
Akraba İlişkilerindeki Sorunlar	193
Aile İçi Şiddet.....	196
Gençlik Sorunları	197
Kuşak Çatışması.....	198
Evden Kaçma.....	206
Çalışan Gençlerin Sorunları.....	208
Kadın Haklarıyla İlgili Sorunlar	210
Kadına Yönelik Şiddet.....	212
Kadın Cinayetleri.....	214
Kadın Erkek Eşitsizliği	215
Kadının Çalışma Hayatıyla İlgili Sorunlar	221
Yaşlıların Sorunları.....	225
Dini Sorunlar	230
Tutuculuk.....	232
Kadercilik.....	238
Eğitim Sorunları	240
Ülkenin Eğitim Durumuyla İlgili Sorunlar.....	242
Aile Eğitimindeki Sorunlar	248

Örgün Eğitim Sorunları.....	250
Öğretim Programlarına İlişkin Sorunlar.....	253
Sorunlu Öğretmen Tutumları.....	259
Öğretmen Açığı.....	265
Halk Eğitimindeki Sorunlar	267
Kızların Eğitimi Sorunu.....	270
Din Eğitimiyle İlgili Sorunlar	276
Kültürel Sorunlar	282
Çağdaşlaşma Sorunları	282
Örf, Adet ve Geleneklerden Kaynaklanan Sorunlar	287
Töre Sorunu.....	291
Mahalle Baskısı	293
Yabancılaşma Sorunu.....	295
Dilde Yabancılaşma Sorunu	297
Yanlış Batılılaşma ve Yabancı Hayranlığı.....	301
Kent Yaşamına İlişkin Sorunlar	306
Gecekondu Sorunları	308
Sanata İlişkin Sorunlar.....	310
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	313
EKLER	325
EK 1. Turgut Özakman ile İlgili Özel Belge ve Fotoğraflar	325
EK 2. Turgut Özakman ile Görüşme Metinleri	336
KAYNAKLAR.....	359
A. Turgut Özakman'ın İncelenen Yapıtları.....	359
B. Diğer Kaynaklar	360

GİRİŞ

Kavcar (1988:13)'a göre edebiyat “*insanın duygularını, düşünce ve hayallerini, umutlarını ve emellerini, üzüntü ve sevinçlerini daha etkili, daha canlı ve güzel bir şekilde açıklama, dile getirme ihtiyacından doğar*”. Sever (2008:7), edebiyatı “*en yalın anlamıyla, sanatçının yaşamı anlamasına yönelik bir çaba; yaşanılanları, yaşanacakları sözcüklerle var etmeye dönük estetik bir eylem*” olarak tanımlamaktadır. Edebiyatın estetik katkısının yanı sıra, toplumsal bir yan işlev taşıdığı gerçeği üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu işlev, Althusser’in “*Masum okuma yoktur*” ifadesinde en yalın şekilde ortaya konulmaktadır. Okuma eylemi ile gerçeklik kazanan edebiyat, içinde yazıldığı toplumu ifade etmekte, bu nedenle de toplumu çözümlmek açısından önemli bir araç niteliği taşımaktadır.

Yukarıda belirtilen yönüyle edebiyat, toplumu bilgilendirici, uyandırıcı ve değiştirici bir rol oynamaktadır. “*Edebi eserler hem bireysel hayatla, hem de sosyal hayatla ilgili olarak, iyiye, güzele ve doğruya yönelme yolunda, yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir*” (Kavcar,1999:6).

Barındırdıkları ayrıntılarla toplumu yansıtan romanların yanı sıra, seyircisiyle doğrudan bir etkileşim oluşturan tiyatro sanatı da topluma yönelmektedir. “*Tiyatro eseri toplumun genel eğilimini vermekle yetinebileceği, asal hayat görüşüne, kültürel düzeyine sadık kalabileceği gibi, toplumsal gerçeklerin en ince ayrıntılarına kadar yansıtılabilir de.*” (Şener,1971:8).

Türkiye’de edebi yapıtların toplumu açıklama ve toplum üzerinde etki yaratma işlevini ortaya koyması açısından önemle üzerinde durulması gereken bir yazarımız da Turgut Özakman’dır. Berna Moran’ın sınıflandırmasına göre 1950 yılı sonrası Türk edebiyatçıları içinde yer alan Özakman, farklı türlerde verdiği edebi yapıtları ile kendine saygın bir yer edinmiş olan örnek bir kültür insanıdır.

1947 yılında on yedi yaşında yazdığı ‘Masum Katiller’ adlı tiyatro oyunu ile yazarlığa başlayan Turgut Özakman’ın 67 yıllık sanat hayatına sığdırdığı 29 oyun, 9 roman¹, 3 meslek kitabı, 5 araştırma-inceleme kitabı, 17 film senaryosu, 1 şiir derlemesi ve 1 mektup-kitap olmak üzere toplam 65 yapıtı bulunmaktadır. Turgut Özakman’ın yoğun emeğinin sonucunda Türk ulusuna hediye ettiği Türkiye Üçlemesi; *Diriliş-Çanakkale 1915*, *Şu Çılgın Türkler*, *Cumhuriyet-Türk Mucizesi I ve II* adlı tarihsel romanlarından oluşmaktadır. Özakman, *Diriliş* kitabının önsözünde yer alan “Bu üçlemeyi yazmayı hem günümüze, hem geleceğimize karşı bir görev, bir borç olarak benimsedim” (2008:7) sözleriyle, edebiyat yoluyla topluma hizmet anlayışının en çarpıcı örneklerinden birini vermektedir.

Bu araştırmanın amacı, yaşamının büyük bir kısmını Türk tiyatrosuna ve edebiyatına adanmış olan araştırmacı yazar Turgut Özakman’ın yapıtlarında işlediği toplumsal sorunların ortaya çıkarılmasıdır. Araştırma kapsamında incelenen toplumsal sorunların, temel toplumsal kurumlar açısından geniş ve kapsayıcı bir sınıflandırma ile ele alınmış olması da benzer araştırmalar için bir örnek oluşturabilir. Ekonomi, aile, eğitim, siyaset, din ve kültür başlıkları altında yapılan bu inceleme, yazarın yayımlanmamış oyunları ile film senaryoları dışındaki tüm yapıtları üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Özakman geniş bilgi ve deneyiminin yanında, araştırmacı yönünün de gücüyle toplumumuzu iyi okuyan, toplumsal sorunların farkında olan ve bunları yapıtlarında çeşitli yönleriyle ortaya koymayı başarmış bir yazarımızdır. Yazarın yaşamı ve yapıtları, ülkemizin ekonomik, siyasi ve sosyal tarihinde yer alan geçiş dönemlerine ve değişimine de tanıklık etmiştir. Burada verilen çerçevede Türk edebiyatının önemli kalemlerinden biri olan Turgut Özakman’ın

1 *Diriliş- Çanakkale 1915* romanının kısaltılmış şekli 2017 yılında, Çanakkale Zaferinin 100.yılında Bilgi Yayınevi tarafından yazarın anısına *Çanakkale Geçilmez* adıyla yayımlanmıştır.

yaşamı, değerleri, çok yönlü kimliği ve yapıtlarında işlediği toplumsal sorunların neler olduğu, bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Turgut Özakman, Türk tiyatrosuna kazandırdığı oyun ve müzikaller; Devlet Tiyatroları, Ankara Radyosu, TRT Kurumu gibi kuruluşlardaki yönetsel görevler, uzun araştırmalara dayanarak yazdığı tarihsel romanlar ve çeşitli üniversitelerde verdiği dersler ile ülkemizde “cumhuriyet aydını” sıfatını lâyıkıyla taşıyan bir aydınımızdır. Yıllar boyu edindiği birikimini yapıtları yoluyla Türk halkına ulaştırması, bu yapıtların yakın tarihimiz konusunda yarattığı uyanış ve bilinçlenme, onun Türk aydınlanmacıları arasında ayrıcalıklı bir konumda yer almasını sağlamıştır.

Çalıştığı her alanda titizlikle ürettiği yapıtlarının ortak özelliği, başta çocuklar ve gençler olmak üzere, toplumun tüm kesimlerine hizmet ve vefa anlayışıyla oluşturulmuş olmalarıdır. Özakman, gerçekleri aramayı ve anlatmayı yazma eyleminin temel amacı olarak kabul etmektedir. Bu amaçla, yanlış anlaşılmalı düzeltmek, belirsizlikleri açığa kavuşturmak, hassas sorunları cesaretle ele almak ve tartışmalı konuları sonuçlandırmak gibi bir tutumu benimsemiştir. Tiyatro, edebiyat, dil ve eğitim alanlarında yaptığı çalışmalar, onun Türk ulusunun belleğinde kalıcı ve sağlam bir yer edinmesini sağlamış, büyük bir ilgi ve saygı ile karşılanmıştır.

Özakman, 1960 sonrasında oldukça canlanan Cumhuriyet dönemi Türk tiyatrosunun önemli oyun yazarlarından biri olarak kabul edilir. Bu dönem, her alanda çağdaş atılımların yer aldığı, tiyatronun yaygınlık ve etkinlik kazandığı evredir. Oyun yazarı olarak Turgut Özakman, Türk tiyatrosunun ulusallaşması konusunda gösterdiği yoğun çaba nedeniyle de özel bir yer tutmaktadır. Türk tiyatrosunun usta kalemi Haldun Taner gibi, eski Türk tiyatrosu ve halk tiyatrosuna ait unsurları güne uyarlayarak yazdığı oyunlarla tiyatromuzun ulusal bir kimlik kazanmasında önemli bir rol oynamıştır.

Oyun yazarlığı ile birlikte öyküler de yazan Özakman, Ankara Radyosunda, TRT Kurumunda, Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğünde, Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulunda çeşitli kademelerde devlet hizmetinde bulunmuştur.

Devlet Tiyatroları Genel Müdürlüğü görevi süresince Çocuk ve Gençlik Tiyatrosunun kuruluşu, Tiyatro Belgeleşiminin oluşturulması, hizmet içi eğitim yayınlarının başlatılması, Anadolu'da çeşitli tiyatroların kurulması gibi ilklere imza atmıştır.

Turgut Özakman, son yıllarda yazdığı tarihsel romanlarının aşağıda belirtilen basım rakamlarına ulaşmış olması yönüyle de oldukça dikkat çekici bir konuma sahiptir. Bu rakamların Türkiye'de tüm zamanların en yüksek satış rakamları, dünyada da az rastlanan sayılar olduğu belirtilmelidir. Bilgi Yayınevi'nden alınan veriler doğrultusunda, Türkiye Üçlemesi ve Çılgın Türkler Kıbrıs kitaplarının basım adetleri ile ilgili ayrıntılar aşağıdadır:²

Diriliş-Çanakkale 1915 (141. Basım),

Şu Çılgın Türkler (444. Basım),

Cumhuriyet-Türk Mucizesi I (89. Basım),

Cumhuriyet-Türk Mucizesi II (37. Basım),

Çılgın Türkler Kıbrıs (29. Basım).

2 Bu veriler Haziran 2019 itibarıyla gerçekleşen rakamlardır.

1. BÖLÜM

TURGUT ÖZAKMAN'IN YAŞAMI VE YAPITLARI

Yaşam Evreleri

Çocukluk ve İlk Gençlik Yılları

Turgut Özakman 1 Eylül 1930 tarihinde Ankara'da dünyaya geldi. Doğduğu ev, Ulus'ta, Anafartalar Caddesi'nden Bent Deresi Köprüsü'ne inen yolun solunda yer alıyordu. Güner ve Serpil adlı iki kız kardeşi olan Özakman, ailenin büyük çocuğudur.

Annesi Münevver Hanım, İstanbul Bakırköy'ün eski ailelerinden biri olan Osman Nuri Paşalara mensuptur. Münevver Hanım'ın babası ressam Settar Bey, Cumhuriyet ilan edildikten sonra bir süre İstanbul'daki Kızılay İkinci Başkanı Hamit Bey'in özel kalem müdürü olarak görev yapmıştır. Münevver Hanım'ın annesi ise aydın bir kadın olan Meliha Hanım'dır. Özakman'ın babası Hikmet Bey Rumeli'den gelen bir ailedendir. Hikmet Özakman ile üvey babası Ertem Bey, 1925-1933 yılları arasında Ankara'daki evlerinin bitişiğinde bulunan Cumhuriyet Tiyatrosu ile onun yanındaki yazlık gazinoyu işletmişlerdir.

1933 yılında, babaanne Lutfiye Hanım'ın ölümü ile tüm aile İstanbul Çengelköy'de kiradadıkları bir yalıya taşınırlar. Çocukluğu ile ilgili ilk anılarının yaşandığı bu yalı, hem fiziki açıdan, hem de yaşam kültürü açısından, Özakman'ın belleğinde yer eder. Bu konuda, Kansu şöyle diyor:

Merdivenleri gıcirtılı, iki katlı ahşap yalının üç yaşın soran gözlerine göre 'Uhuuuu, uçsuz bucaksız' bahçesini biliyor; denizi, rıhtımın babasına sabahları halat bağlayan, akşamüstü de

ihlaya tıslaya ağ çeken balıkçıları biliyor. ..Büyükbaba Ertem Bey, balıkları kendi eliyle temizliyor, kızartıyor. Mezeli rakı sofrası, şarkılar söyleyerek geçen kayıklar da o günlerin resmini tamamlıyor (Kansu, 2002:246).

Büyükbaba Ertem Bey'in zengin bir kadınla evlenmesi ve Hikmet Bey ile iş konusunda yaşadıkları anlaşmazlık üzerine, halaları Ankara'ya, kendileri de Beşiktaş'a taşınırlar. Özakman bu dönemi şöyle anlatıyor:

Babam art arda girişimlerde bulunur. Ya telaşından ya gönül adamı olması yüzünden bir türlü başarılı olamaz. Hazır para kar gibi erimiştir. Bir gün pes eder ve karısının köyüne sığınmaya karar verir, Bakırköy'e (Özakman, 1981:674).

Zeytinlik, Ömer Naci Sokak'taki bu üç katlı evde büyük anne-anne, anneanne ve büyük teyzelerle birlikte yaşamaya başlarlar. Yazar, büyük anneanneyi Arapça, Farsça, Fransızca bilen olağanüstü bir kadın olarak tanımlar. Anneanne ise çarşaf giymemek için sokağa çıkmayacak kadar modern ve kararlı bir kadındır. Varlık ve bolluk içinde geçen bu dönem, zaman içinde yerini maddi zorlukların yaşadığı sıkıntılı günlere bırakır. Yazar, anneannesinin bu dönemde yaşadığı değişimi şöyle anlatıyor:

Osmanlı aileleri, erkekleri ölünce hayatla hiç yüz yüze gelmemiş kadınların elinde kalır. Mesela, evlerini ipotek edip, vakti geldiğinde ödemesi gereken borçlarından haberi bile olmayan kadınlar, mallarını birer birer kaybederler. İşte benim anneannem bütün bu yıkılışın, çöküşün ortasında, girdabında bir kadındır.³

Bu sırada Hikmet Bey Barut Fabrikası'nda bir iş bulur. Yazar, Bakırköy'deki ev ve onu burada mutluluk içinde yaşatan aile büyükleri ile ilgili şu saptamaları yapıyor:

Bu üç katlı, odaları tıklım tıklım eşya, dolapları tıka basa ıvr zıvırla dolu, kadife perdeli, bol aynalı, avizeli, sarnıçlı, kuyulu, bahçesi çardaklı evde doyasıya mutlu oldum. Her şey oyun, herkes oyuncu gibiydi. Büyük anneannem –aklı başında ve ba-

3 Yazarla 30 Ağustos 2012 tarihinde yapılan görüşme.

bam gececi ise-, tanıdığı Sultanzadeleri taklit eder, renkli sürgün öyküleri anlatırdı. Anneannem- galiba kimseyle paylaşmadığı acılarını bastırmak için-arada bir Peruz Hanım gibi giyinir, başına tüyler takar, şarkı söylerdi (Özakman,1981:674).

Çocukluk dönemini, her türlü sıkıntıya rağmen 'özgür' ve 'mutlu' bir dönem olarak değerlendiren yazar, yaşamının bu dönemi ve yetişmesinde önemli etkisi olan annesi ile ilgili şunları söylüyor:

Biz çok özgür büyütüldük, artı çok şefkatli büyütüldük. Üstümüzde bir baskı halinde değildi bu şefkat ama. Göz ucuyla bir şefkatti. Annem giderken bana ve kız kardeşime derdi ki; 'Evi istediğiniz gibi dağıtın.' Bu ne müthiş bir şeydi. Hiç kimse yapamaz bunu. Bunu benim annem yapar. Evi duman ederdik. Annem hiç şikâyetsiz gelir, derler, toparlardı. Çok sağlıklı oluyor böyle büyümek. O zaman kompleks olmuyor insanda. Yaşıtlarından daha kolay gelişmiş oluyor insan, ister istemez.⁴

Annesi Münevver Hanım, küçük yaşlarında ailesinin yönlendirmesiyle kanun ve bale dersleri almıştır. Ev işlerinden arda kalan zamanlarda öyküler yazmaktadır. Münevver Hanım aile içinde şefkatli ve hoşgörülü olduğu kadar okumaya meraklı, çocuklarıyla yakından ilgili, açık fikirli, yaratıcı bir kadındır. Yazar, yetişmesinde önemli yeri olan annesinin kitaplara olan düşkünlüğünü şöyle anlatmaktadır:

Bir kere annem sanatçı. Hikâye filan yazardı. Bizlere kitap okur, biz de büyük zevkle dinlerdik. Romanlar okurdu bize geceleri. Biz okula gitmeden evvel, annemin okuduğu romanlarla yetiştik. İlk hatırladığım roman da Victor Hugo'nun Sefiller romanıdır. Babam da heyecanla dinlerdi. Annem biraz kendisi okuma zevki için, biraz da bizi yetiştirmek için okurdu. Bazen teyzelerim de gelirdi. Onlar da bulunurlardı. Edebiyat gecesi gibi olurdu. Kış akşamları böyleydi.⁵

4 Yazarla 14 Kasım 2009 tarihinde yapılan görüşme.

5 Yazarla 14 Kasım 2009 tarihinde yapılan görüşme.